

Cédulák XXVII.

– képek a régi Szegedről, na, nem olyan messziről, talán negyedszázaddal ezelőtről, amikor Nikolényi István főszerkesztő fölvelt a Délvilág c. napilaphoz. Némi drámák után ebből Reggeli Délvilág – vagy bennfentesek számára a „lila újság” lett. Utóbb kiderült számomra, milyen szépséges időt tölthettem ott végleges bezárásunkig, vagy két évet. Fontos volt számomra ez a munka, a szabadság mellett, jobbra arról írtam, amiről akartam, ráadásul írásmániám is kiélhettem, szóval, jól éreztem magam. És a kilátás páratlan volt, egyenest a Tiszára, a szerkesztőségi szobához nagy terasz tartozott – szívesen jártam oda. Mindez most onnan jött elő, mert Halász Mici akkoriban uralta a szegedi reklámpiacot, lévén ő szerkesztette a város vezető, tán egyetlen reklámújságát, melynek szlogenjét egy valóságos költő írta, íme: Kezében a kedvenc lapja – minden héten ingyen kapja. Na, ez volt a Szegedi Extra! A költői adottságra jellemző, a kétsoros annyi idő alatt készült el, míg Mici lement ebédelni, igaz, a honor sem maradt el, egy teljes ezres formájában. Ami nagy pénz volt akkor! Szóval, mint előbb már nekifutottam, mindez onnan jön ide, mert reggelente, majd még pár napig, látom a lépcsőházban a többkilónyi reklámkiadványt, melyek újságnak nem mondhatók, bár sokan böngészik. Természetesen elfogult vagyok. Mici néha megkért, írjak egy tenyérnyi, mondjuk, ekkorka szöveget, mint itt! Pénzért, de én ingyen is írtam volna... és képzeljék, visszahallottam, olvasták! Több sem kellett a boldogsághoz.

– „A zászlót, a zászlót ne hagyjátok! / Ha minket elfű az idők zivatarja: / Nem lesz az istennek soha több magyarja.” Arany János Az örökség c. versének zárószorai. Mindez onnan, hogy olvasom egy egyetemi oktató nyilatkozatát, mely szerint hallgatói leginkább „magyarul beszélő” külföldiekre hasonlítanak, mert mintha nem tudnának semmit hazánk, hazájuk történetéről. A tanár magyarságtudatot keresett hallgatóinál,

lesújtó hiányt tapasztalt. Helyzetmagyarázattal tele a padlás, de ami korábban, mondjuk, 100 éve, Trianont követően eleven seb – mára ismeretlen homály. Nem az a szörnyű fájdalom hiányzik a lelkükből, amely a tudatlan, cinikus nemzetcsönkítést követte a hazájukból kitelepített és szenvedésükben osztozó magyarok körében. Azt sem ismerik, tartok tőle, nagyon sokan, és távolról sem csak fiatalok, amit a román vagy éppen szerb megszállás jelentett, ez utóbbi például Pécs, Újszeged és más, déli települések esetében. Szeged csak azért nem, mert itt francia csapatok állomásoztak. Minap egy külhoni magyar lelkesedett elcsukló hangon, hogy itt magyarul szurkolhat a meccsen. De az is a képhez tartozik, hogy minap magyar képviselő sürgette a NATO aktiválását a hazai diktatúra fölszámolásában. Hiába, a történelem nem változik. '56-ban az oroszokat hívták be, '68-ban Prágába szintúgy, hát most csak a hívás célzottja változik, ja és a népet még mindig nem lehet leváltani! Szörnyű!

– vidéki mama férje meghalt, a néni elhamvasztatta, majd az urnát hazavitte, és a szekrényre tette. Mint ismerőseinek elmondja, ha fölmege a lányához Pestre, előtte megbeszéli a hamvakkal, a Tatával, vigyázzon a házra, míg ő odavan. Micsoda elmaradottság, vélekedik más, majd kiráz a hideg, teszi hozzá. Igen, nem szoktuk az ilyet kimondani, de jó halottainkat nem egyszerű elengedni. Évezrede visznek a sírra ételt-italt, a megboldogult kedvenc nótáját is elhúzzák neki, de ha éppen sokan vannak a temetőben, hát eldúdolják... Mi, mindenütt csak fél szívvel jelen lévő városiakok a temetőkapuban vett virágot, koszorút viszünk hozzájuk, szembe szökő könnyet morzsolunk, már aki könnyen tud sírni, rosszat nehezen mondunk felőlük, még ha ők akkoriban... Megbocsátunk, ha tudunk. Talán nekünk nehezebb, még itt vagyunk, nélkülük. Ők már lezárták, amit lehetett, megtették, vagy éppen elmulasztották – de mi még itt vagyunk, és

történhet bármi. Ők elmentek, de a szívünkől, elmúlt éveinkből, az életünkől nem. Fura ez, de olykor te is érzed – akik szerettek, velünk maradtak. Egy darabig legalább. És akkor a népszerű hetilap címlapján a csábító cikk címe: Hat jel, amiből megtudhatod, elhunyt szeretteid találkoznak veled. Hja, mindent a vevőért, már ha fizet.

– ki sem merem számolni, mikor történt, legyen elég annyi, az elmúlt évezredben. Véletlenül egy úton mentünk reggel iskolába az osztály legszebb lányával. Akkoriban nem úgy volt, hogy csak úgy odamentél hozzá, és beszélgettetek, ez valahogy nem illett. Most hogy együtt mentünk, amit nem kerülhetett ki, elvégre nem haragudott rám, miért is tette volna, nem volt rá oka, szóval köszöntem, és mellé léptem. Sajnos az iskoláig vezető út nagyon rövidke volt, pedig én boldogan átsétáltam volna mellette a hídon is (akkor még csak egy híd volt Szegeden). Újszegeden történt mindez, ősz felé. Némi összecsapott lépcsőn mentünk föl a Népkert sorra, ami nagy kövekből készült, köztük fűcsomók. Szerettem volna kihasználni az alkalmat, valami fontosat mondani, de ezeken a lépcsőzetes köveken megcsúsztam, és ügyetlenségem leplezve nagyfiúként éktelen csúf szavakat mondtam. Gabi nem szólt semmit, csak anyagi szőkeségével felém fordult, szürkés-kék szemével rám nézett – nem ütötte meg magad, kérdezte. Esélyem nem volt centivel sem közelebb kerülni hozzá, ezzel a váratlan találkozás adománya elszállt, a kaland véget ért. Egészen kiváló altatóorvos lett egy jelentéktelen férj mellett, sok év után néha találkoztunk a menzán. Sokszor mentem el a házuk előtt Újszegeden, soha nem láttam ott. Talán számontartott titkolt imádójaként.

– a 70 évvel ezelőtti hortobágyi kényszermunkatáborokba elhurcoltakra emlékezünk egy fórumon. A mintegy tucatnyi táborban 10-12 ezer ember raboskodott, köztük a 6 évesen, szüleivel együtt elhurcolt kislány is, ő idézi most föl az életét. Olykor zokogna, de visszatartja könnyeit, próbál tárgyilagos felvilágosítást adni a kérdezőknek. Nem szólt nekik előtte senki, 1950-ben egy nyári hajnalon rájuk törték az ajtót, és teherautóval elhurcolták a családot egy Szeged környéki faluból. Azután 1953 szeptemberében: Magukkal tévedés történt, de soha ne beszéljenek erről senkinek,

mert visszakerülhetnek! – elbocsátó szép szavakkal szélnek eresztették őket. Természetesen ez a bő 3 év elkísérte máig, hiszen nem tanulhatott tovább, a munkahelyén is, sőt már előtte az általános iskolában is gyötörték a „kulák gyereket”, végül is miért lett az apja-anyja lánya! Csupa ősz hajúak vagyunk a teremben, kivétel az emlékező unokája. Ő ugyan hallott a mama történetéről, de kortársai soha. Kádár idején pissenés sem a deportálásokról, mára lehetne róla beszélni – kinek? Tankönyvben, de az egyetemi tárgyak között sem szerepel ilyen tétel, ugyan kit is érdekelne? Azután egy férfi kér szót, mert Vince miatt jött el, aki osztálytársa volt, és elárulta a barátjának – voltak a hortobágyi táborokban. Utána egy idős asszony kérdez: a szomszédok, a Vörösök is ott voltak, ismeri-e esetleg őket az emlékező. Könnyek, ismerte őket, egy darabig egy helyen raboskodtak azokkal a gyerekekkel is. Malmot rajzoltak a porba, jó játék volt, teszi hozzá. Az életünk is.

– egyik reggel azzal köszönt be a műsorvezető, náluk a házban egyre több ajtón ott a stop tábla – itt állj meg, Mikulás! Jó volt hallani a gyermekhangokat is, akik várják a puttyost, és hisznek a csodában, megtalálja őket az Angyal, még ha kórházban vannak is, eljön hozzájuk – örvendeznek. Bámultam azon a histórián is, amit egy anyuka mesélt, akinek 19 éves nagyfia megütközve fogadta a bejelentést, miszerint nem a Jézuska hozza az ajándékot, nem is Ő díszíti a karácsonyfát. Ezt a családtól kapja. Bizonyára jobbak lennének, ha sokáig hinnének, egyáltalán hinnének és remélnének – de már elfordultunk. Fölnőttünk, harmatos ártatlanságunk tovatűnt. Így jobb? Amikor elveszítjük, szégyenlősen megtagadjuk azt a hajdani gyereket, aki elhitte, amit mondtak neki a felnőttek – csak a világot követjük. Mostanság nincsen mód másként élni, mert lépten-nyomon lenyúlnak, becsapnak, kismiznek, ha megérik – még gyerek vagy, maradtál. Tán késleltetnénk sokan a felnőttiséget, de sürgetjük is. Tizenéves lányok pucérkodnak a szépségversenyen – szorongva nézed, testük már felnőtt, lelkük még szendereg. Csalódniuk kell, fájdalomtól szenvedni, mire megértik – ha megértik –, ami látszik, nem az a való. Kegyetlen törvény, olykor életre szóló ütés, de mit tehetsz? – viseled, ha bírod. Annak jó, aki fölébredt, túl-

élte, mit rámért a sors, vagy inkább társának, mert maradhatott álmaival? Majd Te válaszolsz, elvégre veled történik!

– egy német város kórházi rendelőjébe minap bement egy ember, és az ott várakozók közül talán őt személyt agyonlőtt. Rövidesen elfogták, de akkorra már magával is végzett. Találomra ölte meg áldozatait, nem keresgélte őket. Ennél sokkalta békésebb, bár a végeredményt tekintve hasonló kimenetelű történetet írt le Thornton Wilder egykori amerikai író majd 100 évvel ezelőtt Szent Lajos király hídja címmel. Elbeszélése egy sok évvel korábbi híd tragédiájáról szól, mely ki tudja, mióta kötötte össze Peru fővárosa, Lima mellett a szakadék két partját, de egyszer csak, 1714. július 20-án délben a mélybe zuhant. A híd fából készült, és hajladozott is a szélben, de a helyiek szépnek tartották – sokan jártak rajta, olykor még az alkirály is. Limában akkor még vallásosak voltak az emberek, így sokan keresztet vetettek a hír hallatán, s imát mondtak, hogy éppen akkor nem jártak a hídon. Egy ferences rendi szerzetes, bizonyos Juniper atya, fiatalember, a szakadék partján üldögélt, és a tragédia után úgy döntött – nagy vállalkozásba kezd! Fölkutatja ennek az öt halottnak az életútját, hogy általuk bebizonyítsa Isten szándékát, mert pillanatnyi kétség sem volt benne, a híd Isten akaratából szakadt le, s akik rajta voltak, eljutottak életük zárókövéhez. Egy kerek évig dolgozott, kutatott éjjel-nappal, s igen nagyon megrémült, amikor a Szent Inkvízió Lima főterén nyilvánosan elégette irományát. Hja, barátaim, Isten útjai kifürkészhetetlenek, nem egy kis szerzetes, hanem az ember számára is. Mondhatnák a nagyokosok. Mi, többiek meg csak hallgatunk.

– alig 40 évvel ezelőtt, a '80-as években többször jártunk Erdélyben két orvos barátunknál. Egyikük, a későbbi egészségügyi miniszter, B. Ferenc, másikuk egy kis faluban lakott, N. Lajos, utóbb több orvostörténeti könyv szerzője. Rend szerint könyvet vittünk, amiből, lévén általában kortárs magyar vagy külföldi szerzők, nekik hiány volt. Levente barátommal jártunk ott, nekem mindkét hely nagyon messzinek tűnt, ráadásul az utak is nyomasztó állapotban voltak. Gyógyszert, kötszert csak látogatásaink vége felé, az ottani rendszerváltás, pontosabban Ceaușescu bukása után hordtunk, én Szilárd János rektor engedélyével,

egy zsákkal. '89 karácsonyát követő napokban Temesvárra indultunk. Életre szóló élmény volt, hogy a határon az addig undorral felénk tekintő (mi a könyvek miatt izgultunk) fegyveresek majdnem mosolyogva nyújtottak át egy lécdarabra rajzszögezett román zászlót. Egyedi emlékként sokáig őriztem. Délután érkeztünk a kihalt városba, szürkült, és időnként valahol lövéseket hallottunk. Egyébként sem volt barátságos város, azon a délutánon különösen nem. Vendéglátóink örültek mindennek, mi pedig hallgattuk történeteiket. Aznap még, másnap is kijárási tilalom volt Temesváron, és amikor visszaindultunk, még tartott. Tőkés Lászlóról úgy beszéltek, mint a '48-as szabadságharc után Kossuth apánkról. Emlékezetem szerint várakozással tekintettek előre, de valahogy mi több optimizmussal. Ami azt illeti, sajnos nekik lett igazuk. Kifelé menet a határon már újra a régi látvány fogadott – úgy néztek ránk, mint akiket nem vártak, de legalább elfelé mentünk. Utóbb tudtuk meg, hogy Bukarestben még annyira sem dőlt el a helyzet, mint Temesváron.

– itt révedezünk, vagy azt sem, a 21. század elején, a világegyetem és önmagunk kisebb-nagyobb részletének ismeretével, tengernyi tudás birtokában, különféle tárolóhelyeken, ezekből ma már legalább annyi a mobilokon is elérhető, mint a könyvekben – mégsem látszik a kiút. A kísértés már évtizedek óta, hisz' képesek lennénk önönön pusztításunkra, de hogy miként gyógyítsuk meg a Föld sebeit, Uram bocsá' tulajdon lelkünk szenvedését – esély sem mutatkozik. Ma sokkal tömegesebb az emberi gazdagság, mint bármikor korábban. Meg a szegényeké is az. A közöny egymás iránt talán együtt jár a földi javak bőségével, amiként magányunk. Esélye nincs tömegméretekben föloldani. Valami nagy, nagy tüzet kéne rakni – melegedni. Lélekben is. Nagy kincs, ha eltalálsz ilyen helyre egyszer is. Elég, ha csak nézheted őket, még szólni sem kell. Nem lesz fehér karácsony, a reggeli műsorvezető erre azt mondja, neki béke van a lelkében – jön az anyukája. A nagymama is leinti a világ bajait – estére itt lesz a kisunokája! Mi végre vagyunk a Földön? Ha eddig nem tudtunk megszabadulni bűneinktől, keserves kínjainktól, minden így folytatódik január másodikán is? Addigra megszületik a Gyermeke – csodát tesz talán velünk, kiáradó reménysége! Ó, Irgalom atyja, ne hagyj el...